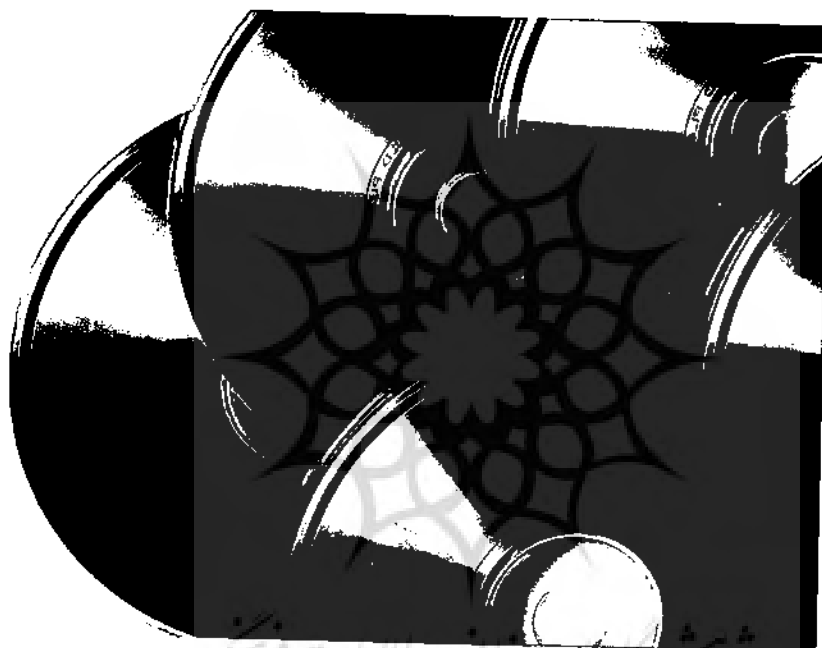

آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی؛ نیاز امروز دانش بشری

۱۰ اکرم مسعودی

کتاب ماه کلیات / بهمن ۱۳۷۹

شبکه‌های جهانی و دریافت اطلاعات از بانک‌های اطلاعاتی در سراسر جهان از طریق ماهواره‌ها، اشاعه اطلاعات دانش ملون بشر را سریع‌تر و سهل‌تر ساخته است... امروزه محققین می‌توانند از اطلاعات بسیار ارزشمند تولید و ذخیره شده در بانک‌های اطلاعاتی تخصصی استفاده کنند و بدون شک استفاده بهینه از این تجهیزات و وسایل پیشرفته در شرایطی عملی است که با آگاهی از دانش مربوط، روش اجرا و برنامه‌ریزی همراه باشد و لازم است افرادی آگاه و توانا و ماهر برای بهره‌گیری از این امکانات تربیت شده و در رأس کار و فعالیت حرفه‌ای قرار گیرند.» با توجه به مطالب بالا رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران در میان واحدهای درسی خود درس «آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی» را در دوره کارشناسی قرار داده تا دانشجویان این رشته را برای آگاهی و کسب مهارت در این حوزه تربیت کند. در آینده‌ای نه چندان دور می‌توان امیدوار بود که اکثر کتابخانه‌های ما از شبکه‌های محلی یا بین‌المللی استفاده کنند بنابراین لازم است نیروهای متخصص و آگاه از میان این رشته

بیشتر ملت‌ها از امکانات و منابع بسیار محدود انسانی و مالی برای تولید و تحصیل اطلاعات علمی و فنی برخوردارند، توسعه هر کشور بیشتر بستگی به کاربرد دانش و اطلاعات دارد. دانش و اطلاعات در پاره‌ای از نقاط دنیا به سهولت قابل دسترسی است و باید ترتیبی داد تا برای تمامی پژوهشگران قابل حصول گردد. همچنین وسایلی برای تبادل و انتقال آنها در نظر گرفته شود. تقویت زیربنای اطلاعاتی هر کشور باید مقدم بر هرگونه تلاش عمده در زمینه تحقیق باشد. هر کشور با سازگار کردن تکنولوژی وارداتی و اطلاعات موجود داخلی می‌تواند بسیاری از مسایل را با سرعت بیشتر و هزینه کمتری حل کند. کتاب «آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی» راهنمایی است برای آشنایی و به‌کارگیری بانک‌های اطلاعاتی که در یک پیشگفتار و چهارده فصل نوشته شده است. نویسنده در پیشگفتار می‌نویسد: «دانش و فن‌آوری نوین و پیشرفته در صنعت اطلاع‌رسانی به ویژه در دو دهه اخیر باعث به‌کارگیری ابزار و روش‌های جدید در بخش‌های مختلف علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی شده است... استفاده از

- آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی
- آتش جعفرنژاد
- انتشارات سمت
- چاپ اول، ۱۳۷۹

درباره موضوعات مطرح شده در این

کتاب پیش از این مقالات و

کتاب‌هایی نوشته و تدوین شده

است ولی می‌توان گفت در این

کتاب موضوعات به صورت نظام‌مند

و منسجم تنظیم شده است و مطالب

ضروری و با زبانی روان و قابل فهم

نوشته شده است.

می‌کند مانند کاوش، نوسا، پارس آذرخش و سپس نام چند نرم‌افزار دیگر را می‌برد، فصل بعدی: تعدادی از بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی و شبکه‌های داخلی را معرفی می‌کند مانند:

- پایگاه‌های اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی بعد از معرفی این پایگاه زیرمجموعه‌های آن را نیز معرفی می‌کند.

- معرفی شبکه‌های داخلی مانند: شبکه اطلاع‌رسانی آپادانا، شبکه اطلاع‌رسانی آگاه‌گر، شبکه اطلاع‌رسانی آمار ایران و... شرکت مهندسی رزسیستم. در پایان این فصل نمونه‌هایی از صفحه نخست این شبکه‌ها را بر روی اینترنت که دارای بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی هستند را می‌آورد.

فصل یازدهم معرفی چند شبکه اطلاعاتی گسترده جهانی و پایگاه اطلاعاتی میزبان (Host) این بخش اطلاعات کامل درباره شبکه‌های جهانی می‌دهد که برای استفاده از اینترنت بسیار سودمند است. ابتدا درباره شبکه اینترنت توضیح می‌دهد و سپس به تاریخچه و چگونگی کار با اینترنت می‌پردازد، شبکه‌های موجود در اینترنت را معرفی می‌کند، در پایان این فصل نمونه‌هایی از صفحه فهرست (Home page) موتورهای جستجو و آدرس وب آنها را در شبکه جهانی اینترنت می‌آورد.

معرفی چند بانک اطلاعاتی معتبر در زمینه‌های موضوعی علوم انسانی و علوم اجتماعی از موضوعات فصل دوازدهم کتاب می‌باشد که در واقع اشاره به مدخل‌های متداول و اصلی این رشته‌ها و پایگاه‌های معتبر موجود است. موضوع‌های اصلی این فصل: کلیات، علوم اطلاع‌رسانی و کتابداری - هنرها - فلسفه - دین و ادبیات - زبان - تاریخ - روانشناسی و جامعه‌شناسی است.

پاسخگویی نیاز این مراکز باشند. همانطور که در مقدمه نوشته شده این کتاب، کتابی درسی برای دانشجویان مقطع کارشناسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی است. نویسنده محترم دانشجویان را گام به گام با خود پیش می‌برد. در فصل اول آنها را با اصطلاح بانک‌های اطلاعاتی آشنا کرده و آن را تعریف کامل می‌کند و به تاریخچه و علل پیدایش آن می‌پردازد. در فصل بعد مفاهیم اولیه بانک‌های اطلاعاتی را توضیح می‌دهد مانند شیوه‌ها و ابزار نوین ذخیره و بازیابی اطلاعات، روند ایجاد و ساختار بانک اطلاعاتی و پردازش در پایگاه‌های اطلاعاتی را توضیح می‌دهد.

انواع بانک‌های اطلاعاتی از جمله موضوعاتی است که در این کتاب معرفی شدند. مانند بانک‌های اطلاعاتی مرجع و بانک‌های اطلاعاتی منبع که زیرمجموعه هر کدام را جداگانه معرفی می‌کند. سازماندهی بانک‌های اطلاعاتی و شیوه دسترسی به پرونده‌ها را فصل چهارم کتاب توضیح می‌دهد. در فصل پنجم به جستجو در بانک‌های اطلاعاتی می‌پردازد مانند فرآیند جستجو، انواع نظام جستجوی مستقیم، عناصر اصلی یک جستجوی مستقیم و نمونه جستجوهای خدمات خارجی همراه با مثال. درباره «انتخاب بانک اطلاعاتی» در این کتاب به سه مورد اشاره دارد و هر کدام را توضیح کامل می‌دهد.

۱. شناسایی نیازهای اطلاعاتی جامعه استفاده‌کننده

۲. بررسی و انتخاب پایگاه‌های اطلاعاتی

۳. شیوه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی منتخب

فصل بعدی درباره دیسک فشرده نوری است که به صورت کامل توضیح می‌دهد.

فصل هشتم درباره شبکه‌های اطلاع‌رسانی است. اینکه شبکه چیست و شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای کدام است، چگونگی تشکیل این شبکه‌ها و وسایل و تجهیزات لازم برای ارتباط با شبکه‌های اطلاع‌رسانی، انواع شبکه‌ها، کاربرد شبکه‌ها، امکانات و خدمات شبکه‌های رایانه‌ای جهانی، شامل:

۱. پست الکترونیکی

۲. خدمات کشف اطلاعات

۳. گروه‌های مباحثه و گفت‌وگو

۴. انتقال پرونده‌های رایانه‌ای

۵. گروه‌های خبری

۶. استفاده از امکانات یک رایانه از راه دور

۷. تله کنفرانس

فصل نهم: معرفی نمونه نرم‌افزار برای ایجاد بانک اطلاعاتی، در این فصل چند نرم‌افزار کتابخانه‌ای را معرفی

این فصل برای کتابخانه‌های علوم انسانی، هنر و علوم اجتماعی بسیار قابل استفاده و سودمند است. زیرا اکثر بانک‌های معتبر مورد استفاده پژوهشگران را کاملاً معرفی می‌کند ابتدا بانک‌ها را از لحاظ موضوعی تقسیم کرده و سپس آنها را معرفی می‌کند. به ترتیب بانک‌های اطلاعاتی علوم انسانی فلسفه - موسیقی - روانشناسی - آموزش و پرورش - جامعه‌شناسی - اقتصاد - سیاست - کتابداری و اطلاع‌رسانی.

در پایان این فصل نمونه‌هایی از صفحه فهرست و صفحه جستجوی بانک‌های اطلاعاتی و آدرس وب آنها در شبکه جهانی اینترنت می‌آورد.

کتاب در فصل بعدی به معرفی چند بانک اطلاعاتی معتبر در زمینه‌های موضوعی علوم پایه و فنی مهندسی مانند فصل پیشین بانک‌های اطلاعاتی این حوزه را کاملاً معرفی می‌کند. به ترتیب بانک‌های اطلاعاتی علوم پایه - فنی مهندسی - انرژی هسته‌ای - کشاورزی. در پایان این فصل فهرست برخی از پایگاه‌های موضوعی در زمینه انرژی و موضوع‌های وابسته را آورده است.

فصل چهاردهم به معرفی چند بانک اطلاعاتی معتبر در زمینه موضوعی علوم پزشکی می‌پردازد. این فصل قابل توجه رشته‌های پزشکی است و بانک‌های اطلاعاتی رشته‌های پزشکی به ترتیب: بانک‌های اطلاعاتی علوم زیستی - پزشکی - دامپزشکی در بر می‌گیرد.

در پایان این فصل فهرست منتخبی از پایگاه‌های کتابشناختی در علوم زیستی و علوم پزشکی را آورده است. در پایان کتاب واژه‌نامه تخصصی انگلیسی به فارسی و فهرست منابع را آورده است. قابل ذکر است علاوه بر فهرست منابع در آخر کتاب در آخر هر فصل منابع مربوط به آن بخش را آورده است و همچنین تا فصل هشتم پیش از منابع در پایان فصل پرسش‌های مربوط به آن بخش مطرح کرده است.

درباره موضوعات مطرح شده در این کتاب پیش از این مقالات و کتاب‌هایی نوشته و تدوین شده است ولی می‌توان گفت در این کتاب موضوعات به صورت نظام‌مند و منسجم تنظیم شده است و مطالب ضروری و با زبانی روان و قابل فهم نوشته شده است. این کتاب نه تنها برای دانشجویان رشته کتابداری مفید است بلکه به عنوان ابزاری برای کتابخانه‌هایی که بخشی را به اطلاع‌رسانی اختصاص داده‌اند کاربرد دارد به ویژه معرفی بانک‌های اطلاعاتی که در چند فصل پایانی کتاب آورده شده هم برای کتابداران و هم برای پژوهشگران بسیار مفید و قابل استفاده است.